

*Хоменко В., аспірант
Національний транспортний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: **Базиліук А.В.**, д.е.н., професор*

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день для розвитку економіки країни головним завданням є побудова дієвого інноваційного механізму, який здатний забезпечити не лише технологічне перевтілення економіки, а й розвинути та підняти її конкурентоспроможність на основі прогресивних інноваційних технологій. У сучасних умовах господарювання, майже, в кожного підприємства в обліку є активи, які не мають матеріальної форми. Через велику різноманітність нематеріальних активів (далі – НМА) виникає багато запитань, пов'язаних з їх відображенням в бухгалтерському обліку, амортизацією, оцінкою та визнанням, терміну корисного використання. Саме через це потрібно поліпшити ринок інтелектуальної праці, удосконалити систему правової охорони авторських прав, розробити механізм належного бухгалтерського відображення у фінансовій звітності.

Юридичні аспекти інтелектуальної власності висвітлені в працях О.А. Підопригова, Н.В. Дегтяренко, В.В. Сатовський, В.С. Дроб'язко, М.В. Паладій. Вплив НМА на вартість підприємства досліджується в наукових працях таких вчених-економістів як Грязнова А.Г., Чухно А.А., Бутнік-Сіверський О.Д., Пратт Ш., Валдайцев С.В., Келлі Р.Е., Федотова М.А., Макаров В.Л., Мікерін Г.І., Р.О. Мірошник., Р.С. Каплана., Д.Р. Нортон.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні особливостей обліку нематеріальних активів у сучасному ринковому середовищі та їх вплив на вартість підприємств України.

На сьогодні посилюється усвідомлення, що важливим фактором, який визначає ринкову вартість як суб'єктів господарювання, так і економіки регіону в цілому, все в більшій мірі стає інтелектуальна власність, інформація, комп'ютерні програми та знання. Головні нормативні документи, які варто використовувати суб'єктам господарської діяльності при вирішенні питань пов'язаних з НМА, є П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», Закон про авторське право, МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» та Податковий кодекс України.

Слід зазначити, що бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться стосовно кожного об'єкта за окремими групами:

1. Права користування природними ресурсами. Розуміється право користування надрами, геологічною на іншою інформацією про природне середовище, іншими ресурсами природного середовища, тощо.

2. Права користування майном, а саме: право користування земельною ділянкою згідно з земельним законодавством, право на оренду приміщень, право користування будівлею, тощо.

3. Права на комерційні позначення. До цієї групи відносяться права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), фірмові найменування, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.

4. Права на об'єкти промислової власності. Право на промислові зразки, винаходи, корисні моделі, породи тварин, сорти рослин, комерційні, тасмниці, у тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.

5. Авторське право та суміжні з ним права. Включає в себе право на комп'ютерні програми, художні, літературні, музичні твори, передачі (програми) організацій мовлення, програми для електронно-обчислювальних машин, бази даних, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.

6. Інші нематеріальні активи. Ця група включає право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо.

Об'єкт нематеріальних активів може бути зарахований на баланс, в тому випадку, якщо одночасно виконуються наступні умови:

- актив може бути ідентифікований (є імовірність достовірно визначеної вартості);
- суб'єкт господарювання здійснює його контроль
- можливі економічні вигоди в майбутніх періодах.

Господарські операції в бухгалтерському обліку відображаються на підставі первинного документа у якому вказана первісна вартість нематеріального активу, міститься опис об'єкта та порядок використання.

Слід зауважити, що в інших країнах, крім наведених груп, виокремлюють також і неідентифіковані нематеріальні активи. У першу чергу виділяють гудвіл - феноменальний внутрішній ресурс, за допомогою якого збільшується вартість підприємства. Інакше кажучи, елементами гудвілу є обставини, які впливають на імідж підприємства, а саме: фірмове найменування, індивідуальні умови постачання чи збуту, впровадження ноу-хау в виробничий процес та застосування інноваційних методів у процесі маркетингу. Часто підприємства перевищують вартість придбання над справедливою вартістю через відомий бренд чи наявні технології це свідчить про позитивну ділову репутацію і відображають у складі НМА. Проте, на вітчизняних підприємствах у більшості випадків гудвіл відображається в балансі у разі продажу або при злитті підприємств.

Відмітимо, що для бухгалтерів України поняття «нематеріальні активи» відносно нове і поки що велика увага не приділяється їхній ролі в капіталізації підприємств. Доказом того є відсутність розгорнутих статистичних даних про їх стан та тенденції, недостатня кількість досліджень та відповідно висвітлення проблемних аспектів. Аналізуючи зарубіжний досвід, можна

зробити висновок, що зарубіжні компанії приділяють значно більше уваги інтелектуальній власності. Українські підприємства до останнього часу не розуміли всіх переваг від нематеріальних активів у конкурентній боротьбі. Однак, на разі все більше суб'єктів господарювання змінюють свою думку і впроваджують дієві інструменти управління нематеріальними активами.

Висновки. Провівши аналіз нормативної та спеціальної літератури щодо обліку нематеріальних активів та їх вплив на вартість підприємства можна зробити висновок, що не усвідомлення переваг та ролі відображення нематеріальних активів в балансі підприємства є головною перешкодою до інноваційного розвитку економіки країни та підприємств. Існує низка інших проблем, таких як: відсутність ефективного механізму оцінки нематеріальних активів, сумнівність критеріїв визнання нематеріальних активів, неоднозначність такої категорії як гудвіл. Для вирішення даних проблем потрібно удосконалити правову базу обліку нематеріальних активів, розробити єдиний оптимальний механізм оцінювання вартості НМА, розробити чіткі критерії стосовно віднесення нематеріальних активів до відповідної групи. Загалом, нематеріальні активи мають безліч переваг у діяльності підприємства та сприяють отриманню максимального прибутку суб'єкту господарювання.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.gad.gov.ua.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. №242, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: buhgalter911.com.
3. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посіб. / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук. – К.: ЦУЛ, 2014 -276 с.
4. Ясишена В.В. Економічний зміст та класифікація нематеріальних активів для цілей бухгалтерського обліку / В.В. Ясишена [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2013. - №8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.